

**HO SAP TOTHOM,
I ÉS PROFECIA**

**NADALS
CAPS D'ANY
NATALICIS**

J.V. Foix

HO SAP TOTHOM, I ÉS PROFECIA

NADALS CAPS D'ANY NATALICIS

---

a cura de
MARGARIDA TRIAS
i **JOAN R. VENY-MESQUIDA**

amb un estudi de
JORDI CERDÀ SUBIRACHS

Lleida, 2017

Primera edició: novembre de 2017

© 2017 dels textos, els seus autors o els seus hereus

© de les il·lustracions:

© Salvador Dalí, Fundació Gala-Salvador Dalí, VEGAP, Barcelona, 2017

© Comissió Tàpies, VEGAP, Barcelona, 2017

© Joan Ponç, Josep Guinovart, Modest Cuixart, Jordi Mercadé Farrés, Joaquín Sunyer, Apelles Fenosa, VEGAP, Barcelona, 2017

© Successió Miró, 2017

© Hereus de Josep Obiols, Jaume Mercadé Gallés (net de Jaume Mercadé), hereus de Francesc Galí, hereus de Josep Mompou

© Frederic Amat

© 2017 de la supervisió científica, la Càtedra Màrius Torres

© 2017 d'aquesta edició, Pagès editors, S. L.

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

editorial@pageseditors.cat

www.pageseditors.cat

DL L 1.329-2017

ISBN: 978-84-9975-921-0

Imprès a Arts gràfiques Bobalà, S. L.

www.bobala.cat

◀ imprès a lleida ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.

CONTINGUT DE LA CARPETA

Justificació, per Margarida Trias & Joan R. Veny-Mesquida

Felices circumstàncies, per Jordi Cerdà Subirachs

HO SAP TOTHOM, I ÉS PROFECIA

- 1948 També vindrem, Infant, a l'hora vella..., il. de Salvador Dalí
- 1949 Tot és ací: les diürnes espases..., il. de Josep Mompou
- 1950 Nova balada del Cap de Creus i dels cinc mariners exclusius, amb el timoner, que era jo, il. de Joan Ponç
- 1951 Si l'altra nit jo cavalcava al ras..., il. de Josep Guinovart
- 1952 Caraeixut i sense un sou, il. de Josep Obiols
- 1953 Ho sap tothom, i és profecia..., il. de Modest Cuixart
- 1954 Hi vam anar pel call de la segrera..., il. d'Antoni Tàpies
- 1954 Hi vam anar pel call de la segrera..., il. de Jordi Mercadé
- 1955 Allunyeu-me dels vents i llurs saules frondosos..., il. de Joaquim Sunyer
- 1956 Ni em bato ni vaig al fort..., il. de Francesc Galí
- 1957 Si, d'hora, vaig pels munts..., il. d'Apel·les Fenosa
- 1958 Si jo fos marxant a Prades..., il. de Joan Miró
- 1958 Si jo fos marxant a Prades..., il. de Jaume Mercadé
- 1960 La pluja, que s'ha posat la vesta de l'orat de la casa del cim, se m'acosta tota dolça, em dóna un pom de flors i em diu de cercar el nom per les clarianes de l'altre vocabulari
- 1961 Ahir es va escaure que, essent en Riba i jo al portal que dóna a Port de Reig, on llegíem versos d'altri, va passar ella

- amb un vestit nou. D'arribada a la Punta de la Lloia, amb
fils d'aurora i aigua de roca, figurava cossos celestes
- 1962 Els barbosos minyons, feixucs com un vell, volien assaltar
el Fort de les Boires amb les mans plenes de llibres i tot
apuntalant les escales arran mateix del fall al fons del qual
ronden els guaites fetillers. Nosaltres, que provàvem de mi-
llorar els blats en regadiu propi, els miràvem de lluny i els
somrèiem; però no ens adonàvem dels qui ens espiaven,
mandró alçat, des de les foscors de la cova. En arribant
les dones, tots, els vells adolescents, els florits seixantins
i elles, enardits per la por, ens vam aplegar a la solana on,
enmig de rajoles i bigues flairants, engalzem escales noves
- 1963 Balada dels primers mesos de l'any en el Planell de la Vida.
Ultra el trobador i un estol de disfresses emmascarades que
l'acompanyen, hi surten algunes fadrines, la mulassa, el
capellà, la muller del baster, el confrare multivalent, el
milcares que esquiva els tràngols, la filla del sastre, una
bruixa, la lluna, la força d'En Banyeta i el minyó que entra
al servei cap allà el febrer
- 1964 Fem llum al magatzem dels accessoris! La borsa universal
s'estimba a zero, els motors perden sang i fallen les bugies
- 1965 Tota amor és latent en l'altra amor; tot llenguatge és saó
d'una parla comuna; tota terra batega a la pàtria de tots;
tota fe serà suc d'una més alta fe
- 1966 Miràvem, de bona hora, el mar. — «Guaita», em diu ella,
«quin faralló més alt, aigües endins. Ahir no hi era». — No
sabíem aclarir si era cap castell, cap torre moresca o cap
cavall-bernat. Una escala en espiral la cenyia fins dalt de
tot. A mi, em recordava la torre de Babel talment com la
representen els pintors cinc-centistes, inacabada. Hi ale-
javen centenars de noies amb vestes airoses, les quals, en
vesprejar, feien remor pel Port. Ho he contat a un pescador,
però la gent del poble no s'havia adonat de res
- 1967 Escrita al Pla de les Vinyes; pel camí de la Selva; al rost
dels pujols que fan ombra a les platges; a les parets dels

carrers de la vila, una sola llegenda: «Es ven». I, també, a la ratlla del país i a la dels astres. On passarem nits i alba, Suleica?

- 1968 Els de la Coromina de Dalt, sentimentals i fingits, tocar-dans i ballaires, s'angoixen de no res, i en fan testimoni. Canten com si ploessin; o criden, com si cantessin, que el temps fuig i el món s'acaba. Els del camí de la Font de la Creueta, matiners i lletruts, tibats i cànvids, responen que tot just comença
- 1969 Crònica dotzena del «Llibre dels fets naturals» en vers ro-doladís
- 1970 Noves de darrera hora
- 1971 Obrim portals a les muralles d'ombra i finestrals a l'espès de la boira
- 1972 En un país de forta olor boscana i amb el mar presentit...
- 1973 Tots hi serem al Port amb la Desconeguda, il. de Frederic Amat
- 1974 Ella es diu Eu i m'anomena Vós
- 1975 Carta retocada tramesa, ara farà dos estius, des d'un poblat marès, a un corresponsal enamorat de la muntanya
- 1976 La pell de la pell, il. de Joan Ponç

CONTINGUT DEL CD

1	També vindrem, Infant, a l'hora vella...	2'18"
2	Si l'altra nit jo cavalcava al ras...	1'52"
3	Caraeixut i sense un sou	1'11"
4	Ho sap tothom, i és profecia	3'18"
5	Si, d'hora, vaig pels munts...	2'33"
6	Si jo fos marxant a Prades...	3'28"
7	Balada dels primers mesos de l'any...	2'29"
8	Fem llum al magatzem dels accessoris!...	4'04"
9	Tota amor és latent en l'altra amor...	6'16"
10	Tots hi serem al Port amb la Desconeguda	8'36"

JUSTIFICACIÓ

Entre 1948, amb cinquanta-cinc anys, i 1976, amb vuitanta-tres, Foix va prendre el costum d'enviar uns poemes als amics, primer amb motiu de la celebració del Nadal (1948-1958), després del Cap d'any (1960-1972) i finalment del seu propi natalici (1973-1976). Amb tots els matisos que convinguin, les dues dates no són fruit de la casualitat.

D'una banda, el 7 de febrer del 1948 la seva dona va marxar de casa de manera completament inesperada, un abandonament que va representar per a Foix una ferida que mai no va acabar de tancar. I el 1947, segurament cap a les acaballes de l'any si no al principi del mateix 1948, havia publicat *Sol, i de dol*, un llibre de sonets en decasíl·labs que aleshores va causar una barreja d'estupor i admiració, i que tothom va interpretar com un simple retorn als clàssics medievals —catalans, occitans, italians—, si no com un anacronisme incompreensible i inacceptable en ple segle xx. En el seu moment, el cop d'efecte literari va ser molt fort i ningú no va entendre l'aposta foixiana. El mateix Gabriel Ferrater s'avergonyia de la seva imbecilitat —el mot és seu— en llegir *Sol, i de dol* per primera vegada: «vaig decidir que no m'interessava gens i sobretot perquè estava escrit en un català de plagi del català del segle XIII i que era una pallassada escriure al segle xx com al segle XIII.» Alguna cosa devia tenir a veure la «incomprensió» personal de la seva dona i la «incomprensió» literària del públic en el fet que iniciés la tramesa de nadalés, un gènere que li permetia aglutinar el to íntim de la família aleshores desfeta i el popular amb què podia adreçar-se a totes les amistats, propis dels *christmas*.

De l'altra, en algun moment del primer lustre dels anys setanta, al voltant dels seus vuitanta, el poeta havia decidit deixar d'escriure. El 1969 i el 1971 havia volgut donar dues mostres de la seva producció periodística: *Els lloms transparents* i *Mots i maons o a cascú el seu*. El 1970 i el 1972 havia tancat la publicació dels materials que finalment donaria a conèixer del seu mític *Diari 1918*, amb l'edició de *Darrer comunicat* i *Tocant a mà...*, encapçalats amb dos textos a tall de pròlegs simptomàticament recuperats de sengles articles als *Quaderns de Poesia* de 1935 i 1936, amb la clara intenció de cloure el cicle tot reafirmant-se en l'estètica que havia expressat trenta-cinc anys enrere, abans de la barbàrie de la Guerra Civil. A partir d'aleshores publicarà bàsicament llibres en col·laboració amb artistes i, ja cap al final de la seva vida, a partir de 1980, algunes mostres de proses poètiques per satisfer compromisos o per insistència dels editors.

No és estrany, doncs, que Foix comenci a enviar aquests poemes el 1948 i que deixi de fer-ho el 1976. Com tampoc no ho és —i és una altra prova que rebla el clau d'aquesta periodització— que entre 1950 i 1976 també enviés felicitacions en forma de poemes a l'amiga Joana Givanel, coronades l'any 1978 per una colpidora carta en prosa editada dins el volum *A Joana Givanel* que va publicar la Fundació J. V. Foix l'any 2000.

Actualment, aquests textos sols es podien llegir en els llibres en què Foix els havia anat disposant (*Onze Nadals i un Cap d'Any*, *Desa aquests llibres al calaix de baix*, *Allò que no diu La Vanguardia*, etc.), sempre, però, desproveïts de les il·lustracions que els acompanyaven i formant sentit dins el volum a què finalment havien anat a parar. (Excepcionalment, la Fundació J. V. Foix, en col·laboració amb Propaganda pel fet i Eumo Editorial, va incorporar les il·lustracions, en blanc i negre, en l'edició que va fer d'*Onze Nadals i un Cap d'Any* el 2008.) Calia, doncs, per a gaudi dels qui ens delim per les edicions de textos literaris «privats» i, sobretot, per a la seva intel·lecció originària, recuperar la forma primigènia d'aquests materials, en edició solta i amb les il·lustracions corresponents.

Com també calia recuperar els enregistraments amb la veu de Foix que ja van aparèixer l'any 2000 al volum titulat *En el dia més clar de l'any*, el primer de la sèrie de llibres que des d'aleshores s'han anat publicant cada any per Nadal. La idea que aquell seria l'únic llibre va ser refutada a mesura que apareixien nous enregistraments amb la veu de Foix, de manera que va ser possible publicar una col·lecció de llibres acompanyats d'un cedé amb proses i poemes recitats pel seu autor fins a sumar-ne deu, l'últim del 2012. El contingut del volum *Amb mots de ben copsar* (2014), l'onzè amb cedé, ja no és poesia sinó un conjunt d'entrevistes fetes a Foix als mitjans de comunicació. *Amb versos de vacances* (2013) —recull de cartes i cròniques estiuenques—, *Oh, si prudent i amb paraula lleugera...* (2016) —selecció d'entrevistes en revistes o diaris— i *Correspondència* (1952-1975) —epistolari entre Foix i Manent— completen els llibres apareguts fins ara.

Amb aquesta carpeta, doncs, a més de cristal·litzar un projecte inèdit plantejat de feia molt temps per la Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida i la Fundació J. V. Foix, es fa realitat un doble desig: recuperar noves versions orals millorades dels poemes rescatats després de la publicació del primer llibre i reproduir, per primera vegada juntes i tal com es van publicar originàriament, totes les felicitacions que Foix va enviar als amics des del 1948 fins al 1976 en una bellíssima col·lecció que conté trenta facsímils amb vint-i-vuit poemes: onze Nadals, tretze Caps d'Any i 4 natalicis —els anys 1954 i 1958 compten amb doble *christmas*—, ideats i dissenyats pel mateix Foix.

La conjunció de diverses voluntats, entre les quals hi ha les autoritzacions dels hereus, o del mateix artista, per imprimir els diferents dibuixos, així com les del diari *Ara* i de Pagès Editors —a tots ells, el més sincer agraïment—, han permès de dur a terme aquesta carpeta amb l'esperança que tingui el ressò que es mereix la poesia de J. V. Foix.

MARGARIDA TRIAS & JOAN RAMON VENY-MESQUIDA

FELICES CIRCUMSTÀNCIES

Com el nen que s'enfila a la cadira el dia de Nadal per recitar el seu vers, J. V. Foix, que el 1948 tenia cinquanta-cinc anys, prenia la veu i iniciava el costum d'enviar, com els seus estimats trobadors, unes *novas* «en atlas filatèlics estel·lars». Aquests bells *christmas* de Foix anaven acompanyats de l'obra d'un artista que, generalment, l'havia creat a propòsit per al poema nadalenc. Potser sí que algun client seu de la pastisseria o més d'un compromís benestant, quan obria amb consuetud la felicitació, se sentia perplex i incòmode per uns versos i una il·lustració que no entenia (què s'ha d'entendre?). Serien els qui, a la sobretaula de Nadal, s'alçarien i dirien que ja en tenen prou. Però també hi havia lectors que agraïen i complimentaven el prodigi d'uns versos espatarrants d'un poeta ocult —o gairebé. Són alguns d'aquests destinataris els que sustentaven l'excel·lència dels poemes i entreveïen la grandesa del seu autor. A l'Arxiu de la Fundació J. V. Foix es conserva un nombre important d'aquestes cartes, testimoni impagable d'una recepció immediata i directa, la constatació d'un cercle de lectors exclusius.

L'any quaranta-vuit havia començat malament per a J. V. Foix. Victòria Gili, la seva esposa, l'havia abandonat el 7 de febrer. Les circumstàncies d'aquesta separació van pesar per sempre més en l'ànim del poeta. Tanmateix —i no sé fins a quin punt paradoxalment—, també és l'any en què inicia la tramesa nadalenca, i ho fa amb un poema acompanyat d'una il·lustració de luxe realitzada pel seu amic Salvador Dalí. El pintor no li havia fet el dibuix

reforçat un realisme —que no és cap desafiament, sinó conseqüència lògica d'aquesta exploració del real poètic.

Disposar aquestes *novas* en una carpeta com la que teniu ara a les mans, és també donar compliment a un desig que el poeta va expressar el 1932: «Els poemes no s'haurien d'editar aplegats en un llibre, ans, un a un, per fulls periòdics i amb un estudi dels blancs tipogràfics tan complet que ells sols ja constituïssin una obra mestra. La qualitat del paper, el seu color, serien tan essencials com la rima (o l'assonància) i l'olor de la tinta hi jugaria un rol eminent» (vegeu Domènech & Panyella 1990: 275). Un format al servei de l'exigida democratització d'uns objectes que, *un a un*, són, sens dubte, la feliç circumstància d'una gran obra.

JORDI CERDÀ SUBIRACHS

BIBLIOGRAFIA CITADA

- Amat-Piniella 1932: Joaquim Amat-Piniella, *Ara*, 5; <<http://www.memoria.cat/amat/content/les-arts>> [consulta: octubre 2017].
- Capmany 1986: Maria Aurèlia Capmany, «El pare Basili de Rubí i el paisatge del pessebre», *Paraula i Història. Miscel·lània P. Basili de Rubí*, Barcelona, Edicions Franciscanes, 1986, p. 531-533.
- Coca 1971: Jordi Coca, *Joan Brossa o el pedestal són les sabates*, Barcelona, Pòrtic.
- Comadira 1993: Narcís Comadira, «Foix, noucentista escèptic», *Nexus* 10, juliol, p. 10-15.
- Comas 1961: Antoni Comas, «Onze Nadals i un Cap d'Any, de J. V. Foix. —Edicions “L'Amic de les Arts”. Barcelona, 1960», *Serra d'Or* 6, juny, p. 22; recollit dins *Antoni Comas i Pujol (1931-1981). Ara que fa vint-i-cinc anys*, Mataró, 2006, p. 62.
- Domènech & Panyella 1990: Joan de Déu Domènech & Vinyet Panyella (cur.), *Àlbum Foix: una successió d'instantos*, Barcelona, Quaderns Crema.
- Ferrater 1987: Gabriel Ferrater, *Foix i el seu temps*, Barcelona, Quaderns Crema.
- Ferrater 1995: Gabriel Ferrater, *Cartes a l'Helena i residu de materials dispersos*, edició a cura de Joan Ferraté i José Manuel Martos, Barcelona, Empúries.
- Foix 1985: J. V. Foix, *Obres completes / 3, Articles i assaigs polítics*, a cura de Manuel Carbonell, Barcelona, Edicions 62.
- Foix 1990: J. V. Foix, *Obres completes / 4, Sobre literatura i art*, a cura de Manuel Carbonell, Barcelona, Edicions 62.
- Foix & Manent 2015: J. V. Foix-Albert Manent, *Correspondència (1952-1985)*, edició a cura de Margarida Trias, Barcelona, Quaderns Crema.
- Fuster 1978: Joan Fuster, «“És quan dormo que hi veig clar...” Sobre un solo verso de J. V. Foix», *La Vanguardia*, 2 de març, p. 33.

- Guerrero 1996: Manuel Guerrero, *J. V. Foix, investigador en poesia*, Barcelona, Empúries, p. 401-404.
- Llull 1995: Ramon Llull, *Llibre d'Amic i Amat*, edició crítica a cura d'Albert Soler i Llopart, Barcelona, Barcino.
- Manent 1973: Albert Manent, «Entre la llegenda i la vida de cada dia», *Serra d'Or* 160, gener, p. 20-26; reproduït a Foix & Manent (2015: 124-125).
- Miró 2009: Joan Miró, *Epistolari català 1911-1945*, vol. 1, establert per Joan Ainaud, Barcelona, Editorial Barcino i Fundació Joan Miró.
- Molas 1966: Joaquim Molas, *La literatura de postguerra*, Barcelona, Rafael Dalmau; recollit dins *Obra crítica / 1*, Barcelona, Edicions 62, 1995.
- Perejaume 1997, Perejaume, *El Pirineu de Baix. Mont-roig · Miró · Mallorca*, Barcelona, Polígrafa.
- Pesarrodona 1986: Marta Pesarrodona, «Entrevista a J. V. Foix», al programa Crear i viure de TVE-Catalunya (6 d'octubre de 1986); transcrita per Margarida Trias, a J. V. Foix, *Amb mots de ben copsar*, Barcelona, Fundació J. V. Foix, 2014, p. 156-163, d'on cito.
- Riquer 1985: Martí de Riquer, «El jove Foix nonagenari», *La Vanguardia*, 10 de desembre, p. 49.
- Salvo 2006: Ramon Salvo, «L'objecte surrealista a Catalunya. El pessebrisme astral i els objectes cecs», dins J. V. Foix, *Poemes de pedra*, edició a cura de Joan R. Veny-Mesquida, Lleida, Punctum i Aula Màrius Torres, p. 19-31.
- Santos Torroella 1986: Rafael Santos Torroella, *Salvador Dalí corresponsal de J. V. Foix, 1932-1936*, Barcelona, Mediterrània.
- Silesius 1995: Angelus Silesius, *El pelegrí querubínic*, introducció i traducció de Lluís Duch, Barcelona, Proa.
- Tharrats 1993: Joan-Josep Tharrats, *Surrealisme a l'Empordà i altres fantasies*, Barcelona, Parsifal.
- Triadú 1985: Joan Triadú, *La poesia catalana de postguerra*, Barcelona, Edicions 62.
- Veny i Clar & Veny-Mesquida 2009: Joan Veny i Clar i Joan R. Veny-Mesquida, «Aproximació a la llengua literària de J. V. Foix: notes sobre el lèxic», dins Dídac Pujol & Marcel Ortín (ed.), *Llengua literària i traducció (1892-1939)*, Barcelona, Punctum - TRILCAT, p. 159-180.